

КІЛЬКА ВІРШІВ ІВАНА НЕКРАШЕВИЧА.

Подав Олександр Лотоцький.

У рукописному збірнику, що належав перше київському археологові Т. Кибальчичу, а тепер є власністю петербурської імператорської Публичної бібліотеки, ми подибали деякі твори священика с. Вишеньок (у Чернігівщині) Івана Некрашевича і між ними де-кілька характерних побутових віршів, які звичайно широко вживалися у минулому столітті серед освіченого українського духовенства.

Священник Іван Некрашевич — автор кількох відомих драматичних творів. Відомостей про його життя маємо не багато. З того-ж рукопису довідуємось, що 1763 р., будучи студентом київської академії, витав він промовою в с. Вишеньках київо-печерського архимандрита Зосиму Валькевича. З того можна гадати, що Некрашевич сам був родом з Вишеньок, де батько його був парохом і де пробував сам студент під час вакацій. Промовиста вдача Некрашевича, як видно, досить ціновала ся ще в школі. З поручення професора філософії Мелхиседека Орловського філософ Іван Некрашевич в академічній салі говорив латинську промову богословові Івану Леванді (опісля знаменитому протопопові київо-софійського собору), коли того вибрано префектом студентським. При розпуску богословії 1763 р. „богословії слышатель“ Іван Некрашевич теж говорив „рѣчь латинскую“ Самуїлови Миславському, що був тоді ректором академії і разом професором богословії.

Після того Іван Некрашевич, будучи вже священиком у Вишеньках, нераз звертав ся з промовами до київського митрополіта Самуїла Миславського, що, видно, був до його дуже прихильний. У лютому 1785 р. він особною промовою просив у митрополіта

благословенства на шлюб та дияконської посади для свого зятя студента Степана Сьвітловського, а в маю того-ж року він дяковав теж промовою митрополиту за висвячення зятя в диякони. У сій останній промові Некрашевич забігає вперед з своїми проханнями, кажучи: „и въ прочее время, высокопреосвященнѣйшій владыко! не остави отъ моего ничтожества высокія Твоя Архіпастирскія и отеческія милости“. І справді, 1788 р. він знов звертається до митрополита з латинською промовою, де просить висвятити свого зятя-диякона на сьвященника. Некрашевич самими лекціями академічними доводить митрополиту, що нема правила, яке-б не порушало ся, що хрестити, напр., дозволяєть ся часом і простим людям, що причастя можна часом давати слабому і після їжі, і т. и., і врешті натякає, що й сам Миславський вйде у царство небесне не по закону, а милостию верховного первосьвященника І. Христа. На сю промову Миславський „отвѣщаль латинскимъ же языкомъ: всѣ твои прошенія исполнять не отказуюсь, чего ни попросишь, а сего не могу здѣлать для строгости указовъ“ (певно, сему кандидатови не було повних 30 літ, без чого тоді не дозволяло ся висьвячувати на сьвященника). 1792 р. Некрашевича заіменовано „десятонаачальником“ і дано йому в надгороду скуфію, яку поклав на його власноручно сам митрополит. З сього приводу Некрашевич говорив вдячну промову, „по окончаніи которой, — пише він в надписі над сею промовою, — прежде всего отвѣщаль Его Высокопреосвященство слѣдующее: знаю, что ты отъ чистаго сердца того мнѣ желаешь, но моли Бога, вотъ я боленъ. А при томъ заразъ и сына Михайла десятилѣтнаго опредѣлилъ, по прошенію моему, на штатное вѣшенское дяковское мѣсто; но притомъ какъ бы съ сожалѣніемъ говорилъ: я для тебя здѣлаю, да чтожъ этое мѣсто?“ Після того Некрашевич ще дяковав промовою митрополіту за іменування намістником і благочинним. Досить значна практика у говоренню промов до вищих церковних єрархів так розвила ораторський талант Некрашевича у сьому специфічному напрямі, що він подає навіть вірцеві промови на усякі випадки з архиєреями: „рѣчь мимоѣдущему Архієрею своему, или же иному (только съ отмѣною нѣкоторыхъ словъ“), „рѣчь Архієрею, посѣщающему церкви своя епархія“.

В тім самім рукопису маємо і драматичні твори Некрашевича: „Споръ души и тѣла“, „Ярмарокъ“, „Исповѣдь“. Останній твір виданий у російському журналі „Руководство для сельскихъ пастырей“ (р. 1877), а перших два будуть видані Науковим Товариством

імені Шевченка в Збірнику драматичних творів XVIII в. Через те ми й не будемо їх дотикати ся.

Далі — маємо кілька віршів Некрашевича. В кінці XVII і впродовж XVIII в. віршованнє на Україні дуже розвилось і стало характерною і навіть нездоровою ознакою часу. Сей специфічний літературний смак, що залежав взагалі від під'упаду суспільних та літературних інтересів, сплужував ся і піддержував ся головним чином тогочасною схолястичною школою. Школи XVIII в. звертали велику увагу на віршовництво; пійтика та реторика займали дуже поважне місце серед шкільних наук того часу. Вихованці цієї школи виносили й у житє туж охоту й при звичаєннє до віршовання, уживаючи віршовницьку форму навіть у самих звичайних житєвих обставинах. Вірші Некрашевича можуть бути характерним зразком такого, дуже розповсюдженого побутового уживання віршів серед українського духовенства і ми їх тут подаємо, як цікаву памятку культурного житя України XVIII в.

I.

Писмо написанное к' отцу Арсенію Кринѣцкому и к' госпожѣ его Іринѣ Григоріевнѣ 1787 года, августа 4 дня, за нѣкоторое оказанное о^т нихъ особое благодѣяніе (ст. 19).

Мѣѣ отче Арсеній, з' своей госпожею,
Радуйтєся на вѣки, со всею семьею!
Не думалѣ я никогда имѣть, что имѣю,
Донелѣже в' гробѣ самѣ несчастный почію.
Но Промысленикъ Хрістосѣ, содержиай рукою
Обширность свѣта сего, пекійся жѣ и мною,
Когда время ужѣ пришло милость мѣѣ явити,
Исполнилѣ, что и хотѣлѣ со мной сотворити.
О неисчетни судьбы! о благость премного,
Не погибнетѣ никогда надежда на Бога!
Я журился, что убогѣ, а имѣю дѣти,
Времяжѣ люто, гдѣ что взятѣ, чимѣ же ихѣ снабдѣти.
Но Господѣ, творецѣ вѣковѣ, все то во благое
Благостію устроилѣ, употреблѣ на тоє
Отца Арсенія мнѣ, любезнаго брата,
Да Ірину госпожу, коимѣ и утрата
Міла для меня была. О Боже, что это?
От тебе зависи^т все, дѣло твое все то!

Ты то вдохнулъ в' ихъ сердца Духа пресвятаго,
 Дабы мѡгли подкрѣпить меня немощнаго,
 Онижъ усердно твою волю исполняли,
 Ахъ, в' надобностяхъ моихъ сколько помогали!
 Видждь же владыко с' небесъ, воздаждь имъ за тая,
 Излей на нихъ с' высоты вся твоя благая.
 Они надъ нами твою сотворили волю,
 Дажь же и ихъ дѣтямъ всѣмъ щастливую долю!
 Воздаяніе всегда отъ тебе такое —
 Подобнимъ подобное, награждать благое,
 За любовь твою любовь будешь имъ являти,
 За милость будешь и ты объ нихъ промышляти,
 А наконецъ введи ихъ в' царствіе небесно —
 Молю тя, владыко всѣхъ, ей ей ей неслестно!
 Не имѣю я сребра, ни драгости злата,
 Чемъ бы должна быть моя за вся ва^{мъ} заплата,
 Но вы того отъ меня не схотѣли сами...
 Бытъ же сердцу моему разлиту предъ вами!
 Похвалны сія стихи пріймѣте в' заплату —
 Сими кланяюсь я ва^{мъ}, любезному брату.

II.

Писмо написанное к' Ивану Филѣповичу (что нынѣ гнѣдинскій священникъ), когда за потярянную имъ чернилницу, на требованіе отдачи оныя, гордо отказалъ, будучи еще в' то время дворца Вышенского чернечо(го) писаремъ (ст. 16).

Напрасно между людьми тое слово сливетъ,
 Что попъ, что видитъ в' людей, тотчасъ въ карманъ берет.
 Ибо не вездѣ оно силу ту имѣетъ:
 Собственнаго бо другой защититъ не смѣетъ,
 А чтобъ чужое что взя^{тъ}, то вовся опасенъ:
 И людскій бо поговоръ честнымъ всегда страшенъ.
 Вашецъ же, видно, не попъ, такожъ ни поповичъ,
 Но совсѣмъ простъ человекъ, Иванъ Филѣповичъ,
 Да не простую должность на себя пріймаетъ,
 И завременно уже дѣйствова^{тъ} вчинаетъ.
 Ахъ кажется весьма знатной тотъ прибитокъ —
 Себѣ что нибудь взыва^{тъ}, другимъ дать убитокъ.
 Когдабъ только всякому тое дѣлать волно,
 Промысленниковъ такихъ было бы довольно,

Но многимъ когда не грѣхъ, то стыдъ возбраняетъ —
Тѣмъ чуждаго присвоить всякій не дерзаетъ.
Когдажъ случится в' кого, взявши, потерять,
Безъ требованія тотъ тщится отдавати.
Вашецъ же, какъ мало кто, в' дому с' насъ случился:
Взялъ на то мой каламаръ, чтобъ тамъ и залился.
На прошеніе жъ о томъ ни мало взыраешъ
Да какъ на подданного с' гордостью рыкаешъ.
Думалъ же я, что грабѣжъ за панщину взятъ,
Да на тожъ есть десятникъ, того бы послато,
А не самому ходитъ грабѣжъ в' меня брати,
Когда ни посланъ слуга, ни сталъ пановати.
Да еще знать позабылъ книгъ в' поэтику взяти,
Будто прочита^т, а мнѣ чтобъ болшъ невидати.
Имѣю я тестаментъ, лѣтописъ ростовскій,
Библію священную, малъ трудъ богословскій
И другіе книжицы, когда хочешъ взяти.
Прийди развѣ какъ сами малі будутъ в' хатѣ,
И скажешъ, что потерялъ, что мнѣ можешъ здѣла^т?
Я платить ненамѣренъ, изволь тое вѣдати!
О хорошъ такой отвѣтъ, толко бесполезный!
Мнымъ былъ послѣ за то конецъ почти слезный.
Не чернилница моя мене принуждала,
Чтобъ рука моя сіе к' тебѣ написала,
Но слова твои и нравъ, гордостью надменный.
Ставишъ, что я предъ тобой совсѣмъ вничиженный!
Гордился сказать: прости, я хочу откупить,
Отвѣчалъ бы я: изволь себе в' томъ не трудить.
И такъ бы оно было по честныхъ примеру,
Сихъ бо то должно всегда навикать манеру.

III.

Писмо къ нѣкоторымъ гостямъ писанное (ст. 24).

Любезніе NN и NN, наши пріятели
И мы всегдашніе вамъ доброжелатели,
В' вечеру забитой клинь, самъ выпасть не можетъ
Пока подобной другой ему не поможетъ;
А какъ вибивать его, треба потрудитись,
Самомужъ трудно, дакъ с' кимъ развѣ бѣ согласитись!

Павель з' семьею да вы зволте помагати :

Оно хоть важко да то не на довбню махати.

Числа въ книжкѣ, мѣсяца жъ, что свѣтитъ изъ неба ;

Писаль извѣстный, затѣмъ пояснять не треба.

IV.

Писмо писанное к' Гнѣдинскому с. Іоанну Филѣповичу и к' его сыну Петру и къ дядьку Стефану Крипѣцкому (ст. 43).

Отець Іванъ

Петро й Степанъ

съ своими жѣнками !

Просимъ до насъ

Хотя на часъ

пріѣхать святками,

Будемъ гулять

И зухвалать

рожденного Бога :

Уже отъ васъ

Просто до насъ

зроблена дорога.

Заспѣваемъ

Хоть надъ чаемъ,

випьемъ калинѣвки,

Поговоримъ,

Что сотворимъ,

тутъ же з' нами й жѣнки

На колодѣ, —

О пригодѣ,

що будемъ на свѣтъ

А чи спати

Чи гуляти

або що робити —

Все то нужно,

Якъ досужно,

теперь не до того :

Не робити

Не спочити

треба дня святного,

Да то не намъ,
Знаєшь и самъ,
 бо у насъ заботи
Бѣлшъ святного
Нѣжъ простого
 дня бува робѣти;
Да вжежъ зъ тѣго
Намъ тѣкого
 не розсѣстись лиха,
Треба святомъ
С' кумомъ братомъ
 погулять изъ тиха!
Пріѣзжайте,
Поздравляйте,
 щобъ намъ дочекати
Веселѣнко
Здоровѣнко
 ищѣ праздновати,
А мы разомъ
Усѣ скажемъ:
 изъ вами посполу!
Бѣлшъ не вмѣемъ,
Що запѣемъ,
 не ходили в' школу.
Сядемъ дружно
Всѣ окружно
 за столѣмъ у хатѣ,
Хоть не пан'ско,
Да й не хамско
 будем розмовляти;
А мижъ тими
Рѣчми всѣми
 то чимъ заѣдати,
То по чарцѣ,
То по парцѣ
 будемъ запивати.
Разгулявшись,
Размахавшись,
 того ище й мало:

Выпьемъ опять
Хоть и по пять,
абы тѣлько стало.
Якъ не стане,
То достане
бат'ко або мати.
Однакъ честно
И не лестно,
не выженемъ съ хати !
Насидѣвшись
И напившись,
росходицця станемъ :
Хто изъ нами
А хто съ вами,
усѣ разомъ грѣнемъ.
Нехай усякъ
Познаѣ, якъ
жить любезно треба :
Попы усѣмъ
Должни такимъ
зробить путь до неба,
Бо вже усякъ
Словамъ не такъ
повѣрить исхоче,
Лучше якъ самъ
Искаже намъ :
вѣру вже, паноче,
Твоимъ дѣламъ,
А не словамъ,
що ты поучаешь !
Якъ добрый самъ,
То вже и намъ
Бога убогаешь.
Такъ зробимо —
Научемо
хрестянъ любо жити —
Самымъ дѣломъ
Введемъ смѣло
у небесни клѣти

Будемъ зъ ними
 Вѣчне всѣми
 въ небѣ кучовати,
 Пиво нове
 Зъ ребрѣ Христовыхъ
 будемъ попивати.

Писавъ Иванъ,
 Бо виѣ самъ —
 навчився у школѣ;
 Годѣ писать,
 Якъ прозывать —
 вѣнъ вамъ всѣмъ знакомый.

1791 г. Дек. 19 д.

На конверті надпис :

Отцу Ивану
 Дать якъ пану
 у власній руки,
 Пусть читае
 И сполняе,
 щобъ не булô скуки.

V.

Письмо писанное к' Гнѣдинскому с. Іоанну Филѣповичу во время
 его именинъ (ст. 50).

Отче Иване Гнѣденскій, возлюбленный тезку!
 Їдемъ на именини, очищай намъ стежку!
 Ожедай же, здоровъ бувъ, изъ своимъ патрономъ,
 Посажай насъ до стола, за новымъ ослономъ,
 Добренкою почасть, великимъ стаканомъ,
 То будемъ мы тебе звать милостивымъ паномъ.
 Варенушку между тѣмъ, добру на потуху,
 Хоть пукаломъ, щобъ було здорово у бруху.
 А мы скажемъ: здоровъ бувъ, очче пане Йване,
 Тѣлко частуй, ажъ поки горѣлочка стане,

Щобъ знать хочъ третіого дня вашого патрона,
Якъ невгадаемъ куди и встать изъ ослона.
Тогдѣ-то сполать сполать, будемъ глаголати,
О щобъ же ты до вѣку дождавъ пановати.
Писавъ тезко зъ тезкою, зъ зятемъ и зъ сестрою,
Поздоровляемо васъ вѣршею такою.
Мѣсяца небесного, сіогожъ такі року,
А числа, що у книжцѣ, написано въ строку.

